

4. Інформація з офіційного сайту Ліга закон URL: [https://https://ips.ligazakon.net/document/КР220206?an=1](https://ips.ligazakon.net/document/КР220206?an=1) (дата звернення 19.02.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-374-6-10>

ОСОБЛИВІСТЬ ВІДНОСИН БАНКРУТСТВА (НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ) В УКРАЇНІ

Поляков Р. Б.

*доктор філософії в галузі права, докторант
Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, Україна*

Відносини банкрутства (неплатоспроможності) виникають унаслідок неплатоспроможності як юридичної, так і фізичної особи. Різниця між суб'єктами стосується лише цих відносин.

У юридичних осіб це відносини банкрутства, а у фізичних – неплатоспроможності.

Водночас законодавець для всіх таких суб'єктів використовує термін, який їх об'єднує, – банкрутство.

Варто зазначити, що відносини банкрутства виникають не з моменту, коли в особи виникла заборгованість за грошовими зобов'язаннями перед кредитором, а з моменту відкриття справи про банкрутство.

Саме судове рішення як процесуальний документ дає життя відносинам банкрутства.

Разом із тим відкриттю провадження у справі передують відносини, пов'язані з прийняттям судом відповідної заяви, її розглядом у підготовчому засіданні з використанням процесуального інструментарію, участю в ньому певних суб'єктів правовідносин тощо.

Однак ці відносини не можна у повній мірі назвати відносинами банкрутства, оскільки вони мають приватноправовий характер і стосуються лише ініціюючого кредитора та боржника.

У випадку проведення підготовчого засідання суду такі відносини вже носять частково публічний характер.

І врешті, відкриття провадження у справі про банкрутство породжує публічний характер відносин, оскільки вони стосуються усіх кредиторів боржника та всього його майна.

Таким чином, відносини, які виникають з моменту прийняття заяви про відкриття справи про банкрутство до початку самої процедури

банкрутства, слід називати прелімінарними, або попередніми (які передують) відносинами банкрутства.

Необхідно мати на увазі, що відносини, які виникають у процедурах досудової санації чи фінансової реструктуризації, хоча й використовують деякий інструментарій конкурсного процесу, однак є приватноправовими.

І якщо хтось із кредиторів не взяв участі в цих процедурах, то він не втрачає своє майнове право.

Отже, відносини, які мають на меті врегулювання грошових вимог кредиторів шляхом розподілу майна боржника та виникають до ініціювання процедури банкрутства, називаються профілактичними.

Між прелімінарними, профілактичними відносинами та відносинами банкрутства є певний зв'язок і відмінності.

Усіх їх об'єднує загальне правове регулювання.

В усіх зазначених правовідносинах є спільний суб'єкт – боржник (виняток має місце в фінансовій реструктуризації), та спільний об'єкт – грошове зобов'язання.

Відмінність полягає в кількості кредиторів. Відносини банкрутства охоплюють усіх кредиторів боржника, навіть тих, які не взяли участі в конкурсному провадженні.

У відносинах банкрутства має місце спільне задоволення вимог кредиторів, а в профілактичних та прелімінарних – індивідуальне.

Іншими словами, відносини, які мають на меті погашення грошових вимог кредиторів і передують відкриттю провадження у справі про банкрутство, називають приватним, або малим конкурсом.

І навпаки, відносини банкрутства є наслідком публічного, або великого конкурсу, головним завданням якого є розподіл усього майна спільного боржника (рухомого та нерухомого, прав і обов'язків, майнових інтересів) між усіма його спільними кредиторами.

Слід відмітити взаємозв'язок між переліченими відносинами.

Наявність профілактичних відносин обмежує виникнення відносин банкрутства.

З іншого боку, наявність відносин банкрутства має наслідком заборону виникнення профілактичних відносин.

Прелімінарні відносини, навпаки, породжують відносини банкрутства.

Загалом виникнення відносин банкрутства припиняє профілактичні та прелімінарні відносини.

У свою чергу, відносини банкрутства можна диференціювати залежно від виду боржника, характеру та призначення.

За видом боржника вони поділяються на відносини банкрутства юридичних осіб і відносини неплатоспроможності фізичних осіб.

За характером відносини диференціюються на процесуальні та матеріальні, хоча в дійсності у процедурі банкрутства має місце злиття матеріальних і процесуальних норм.

У деяких випадках матеріальні норми застосовуються субсидіарно з інших галузей права, наприклад, із цивільного, господарського, фінансового, трудового тощо.

Слід зазначити про інтерференцію між матеріальними відносинами процедури банкрутства і відносинами інших галузей права.

Це стосується визнання угод недійсними, коли разом із підставами, передбаченими ст. 42 Кодексу України з процедур банкрутства (далі – КзПБ) від 21 жовтня 2019 року [1], застосовуються відповідні положення ст.ст. 203, 215, 216 Цивільного кодексу України [2].

За призначенням процедури банкрутства відносини можна диференціювати на основні та відокремлені.

Якщо основні відносини безпосередньо пов'язані з рухом справи, то відокремлені – лише опосередковано.

Прикладом відокремлених відносин можуть слугувати майнові спори щодо майна боржника в межах справи про банкрутство згідно зі ст. 7 КзПБ.

Водночас завершення основних відносин банкрутства дає самостійне життя відокремленим. Відокремлене провадження після закриття справи про банкрутство розглядається за загальними правилами, за одним винятком – лише тим судом, який почав цей спір слухати.

За змістом майнового елемента відносини банкрутства поділяються на майнові та організаційні.

Майнові відносини направлені на встановлення та погашення грошових зобов'язань.

Організаційні є допоміжними відносинами до матеріальних і мають на меті створення певних умов для реалізації головних задач конкурсного процесу.

Прикладом організаційних відносин є діяльність арбітражного керуючого, представницьких органів кредиторів (збори, комітет).

У цілому комплексну дію матеріальних та організаційних відносин банкрутства можна спостерігати при узгодженні умов плану санації, мирової угоди тощо.

При цьому реалізація учасниками справи організаційних відносин відбувається відповідно до закону та під контролем суду.

За сферою дії відносини банкрутства є національно-територіальними (внутрішньонаціональними) і транскордонними (міжнародними).

Дія національно-територіальних відносин поширюється на всю територію України. Такі відносини мають урахувати іноземні суб'єкти, вступаючи у процедуру банкрутства національного боржника.

За наявності майна українського боржника, яке потребує продажу, за межами країни можуть виникнути транскордонні відносини банкрутства.

У цьому випадку підставою для виникнення таких відносин є акт іноземного суду про визнання українського провадження (основного чи неосновного).

Ще одна ситуація, за якої у національного боржника можуть виникнути транскордонні відносини банкрутства, стосується відкриття основної справи про банкрутство в іншій державі.

Це можливо, коли в національного боржника є центр основних інтересів в іншій державі. Наприклад, постійне проживання або знаходження представницьких органів тощо.

У цих випадках транскордонні відносини виникають вже на підставі процесуального акта українського суду, за яким на території нашої країни визнається іноземне провадження про банкрутство щодо цього боржника (ст. 100 КзПБ).

Таким чином, на підставі проведеного дослідження можна сформулювати поняття відносин банкрутства.

Відносини банкрутства – це відносини, безпосередньо пов'язані зі справою про банкрутство; які носять публічний характер; суб'єктами яких виступають одноосібно єдиний неплатоспроможний боржник (юридична або фізична особа) та необмежене коло кредиторів, які мають спільний правовий зв'язок у вигляді грошових вимог до боржника, а у випадках, передбачених законом, також інші процесуальні фігури; які стосуються всього майна боржника та спрямовані на спільне (конкурсне) погашення цих вимог, що мають, як правило, обмежену простором України сферу дії та регулюються комплексом матеріальних і процесуальних норм [3, с. 71].

Література:

1. Кодекс України з процедур банкрутства. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення: 16.02.2024).
2. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv#n20> (дата звернення: 16.02.2024).
3. Поляков Р. Б. Сутність відносин банкрутства (неплатоспроможності). *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2023. № 2. С. 63–73. DOI: <https://doi.org/10.32782/39221471> (дата звернення: 17.02.2024).